

Початкова школа i сучасність

№10(26) жовтень 2016

ПЕРЕДПЛАТНИЙ
ІНДЕКС 86516

Птахи – наші друзі

Конференція з природознавства, 2 клас

Антоніми

Урок української мови, 3 клас

Кути. Читання кутів.

Вимір і побудова кутів

Заняття спецкурсу «Геометрія», 4 клас

Церемонія нагородження

«Перлини України»

Сценарій свята до Дня працівника освіти

Особливості педагогічної адаптації дітей до навчання в школі: поради батькам першокласників

Риторичні прийоми зацікавлення та утримування уваги молодших школярів

ВИДАВНИЦТВО
«БІЛИЙ ТИГР»

Початкова школа і сучасність

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Виходить щомісяця

№ 10 (26) ЖОВТЕНЬ 2016

Заснований у вересні 2014 р.

ЗАСНОВНИК

ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «БІЛИЙ ТИГР»

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Світлана МАРТИНЕНКО,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Надія БІБІК,

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
головний науковий співробітник
відділу початкової освіти
Інституту педагогики НАПН України

Марія БРАТКО,

кандидат педагогічних наук, доцент,
директор Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка

Алла ЖУКОВА,

кандидат педагогічних наук, директор
Гімназії міжнародних відносин № 323
Дарницького району м. Києва

Василь ЖУКОВСЬКИЙ,

доктор педагогічних наук, професор
Національного університету «Острозька Академія»

Олена МАТВІЄНКО,

доктор педагогічних наук, професор,
заступник декана з наукової роботи
Факультету педагогіки і психології
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Тетяна ПУШКАРЬОВА,

кандидат педагогічних наук,
директор Скандинавської гімназії
Дарницького р-ну м. Києва

Ольга СЛОНОВСЬКА,

кандидат педагогічних наук, професор
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Лариса СОЛОВЕЦЬ,

кандидат педагогічних наук, відмінник освіти України,
заслужений вчитель України

Людмила ХОРУЖА,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач Кафедри теорії та історії педагогики
Київського університету імені Бориса Грінченка

Ірина ШАПОШНИКОВА,

кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач Кафедри педагогики і методики
початкового навчання Факультету педагогики
і психології Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Віктор ЮРЧЕНКО,

кандидат психологочних наук, доцент,
директор Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка

Роман ЯРОШЕНКО,

кандидат філологічних наук, доцент
Київського університету імені Бориса Грінченка

ЗМІСТ

СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Вітання з Днем працівника освіти

2

МОВОЮ НАУКИ

Світлана МАРТИНЕНКО

Особливості педагогічної адаптації
дітей до навчання в школі: поради
батькам першокласників

3

Олена ВАЩЕНКО

Соціальне здоров'я як запорука
успішного життя дитини
в сучасному суспільстві

25

Тетяна ЯЩУК

Мовна тема «Текст. Речення»
Завдання з української мови,
3 клас

29

Алла КУЦ

Кути. Читання кутів.
Вимір і побудова кутів
Заняття спецкурсу «Геометрія»,
4 клас

31

Катерина КИРИЛЮК

Церемонія нагородження
«Перлини України»
Сценарій свята
до Дня працівника освіти

35

Геннадій БОНДАРЕНКО

Риторичні прийоми зацікавлення
та утримування уваги молодших
школярів

8

МЕТОДИЧНИЙ АРСЕНАЛ УЧИТЕЛЯ

Тетяна БІЧКО

Формування громадянської
компетентності молодшого
школяра шляхом реалізації
виховного потенціалу
навчального процесу

12

Людмила АКУН

Україна – велика родина.
І, як рідна маті для всіх нас, єдина
Виховний захід

40

СТОРІНКА ДІТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ

Твори учнів початкової школи про сонечко та матусю

Укладено магістранткою
Педагогічного інституту
Київського університету
імені Бориса Грінченка
Інною ГНЕД

46

ЦЕ ЦІКАВО!

Загадки для дітей

21

Скоромовки

34

Хто живе найдовше?

45

Ірина СЕРДЮК

Птахи – наші друзі
Конференція з природознавства,
2 клас

15

Нatalia RАTУШНА

Світ батьків – світ дітей
Тренінгове заняття
для батьків учнів 2 класу

17

На 1 с. обкладинки: **Маргарита БЕРЕЗА**, учениця 1 класу, м. Київ

Соціальне здоров'я як запорука успішного життя дитини в сучасному суспільстві

Олена ВАЩЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Більшість учителів вважають, що як дітям, так і педагогам стало важче і складніше спілкуватися. Вони наголошують, що змінилося все: і самі діти, і їхні батьки, і ставлення сім'ї до школи. Вони говорять про те, що діти сьогодні інакше спілкуються один з одним.

Це пояснюється багатьма причинами. Передусім, члени родини дуже мало спілкуються між собою: вони або дивляться телевізор, або проводять час за комп'ютером. Число дітей, що ростуть «без нагляду», зростає. По-друге, у багатьох батьків достатньо своїх власних труднощів, а також шкідливих звичок та залежностей. Збільшується кількість дітей, що живуть у неповних сім'ях. По-третє, сучасні діти ведуть малорухливий спосіб життя, більшість із них нерегулярно харчуються.

Усе частіше вчителі жаліються, що діти, які приходять до школи, не такі виховані, як колись. Їхня негативна поведінка часто повторює те, що вони бачать на екранах телевізорів. Багатьом дітям усе важче стає спілкуватися з іншими дітьми та дорослими. Вони просто не вміють цього робити, вони не розуміють і не беруть до уваги індивідуальних особливостей інших, не вміють слухати співрозмовника.

Більшості вчителів доводиться приділяти дуже багато часу підтриманню дисципліни в класі, вони зауважують, що змущені працювати в класах, де більшість складають неврівноважені учні, і тому не можуть приділити багато уваги позитивно налаштованим учням. Це примушує вчителів вводити більш суворі правила поведінки в класі, а це, у свою чергу, впливає на більш спокійних дітей, вони замикаються в собі. Як результат, діти не мають можливості засвоювати комунікативні навички і стають усе більш агресивними та неврівноваженими.

Дієвою допомогою сучасному вчителеві стануть поради німецького вченого К. Фопеля, в основу методик якого покладені інтерактивні ігри. Звернемося безпосередньо до них.

1. Завдання вчителя.

Запропонувавши дітям свого класу інтерактивні ігри, ви тим самим даруєте їм особливі хвилини. Під час ігор діти мають можливість отримати нові враження,

накопичити соціальний досвід та спілкуватися один з одним абсолютно не так, як під час уроків.

Внесіть у ваше спілкування з учнями душевне тепло, чуйність і повагу. Після проведення гри запропонуйте дітям проаналізувати та закріпити набутий досвід. Повсякчас підкреслюйте цінність самостійно зроблених ними висновків.

Учитель може допомогти школярам усвідомити свої цінності та встановити пріоритети, стати більш витриманими, гнучкими та уважними, подолати стреси й страхи, почуватися менш самотніми. Він може сприяти засвоєнню ними життєвої мудрості, правил конструктивного спілкування:

- Проаналізуй ситуацію, у якій ти опинився, і прийми правильне рішення. Не дозволяй себе підганятися.
- Стосунки між людьми – велика цінність, дуже важливо вміти підтримувати їх і не псувати.
- Не чекай від інших, що вони прочитають твої думки. Сам скажи їм про те, чого ти хочеш, що відчуваєш, про що думаєш.
- Не ображай інших і не дозволяй їм «втратити обличчя».
- Не нападай на інших, якщо тобі погано.

Допомагаючи дітям долати труднощі, педагог ніби створює чудо, яке проявляється через результат спільніх зусиль учителя й учнів.

2. Цілі, яких можна досягти, організовуючи й проводячи з дітьми інтерактивні ігри, спрямовані на поліпшення їхнього соціального здоров'я.

- Педагог може допомогти дітям відчути єдність з іншими.

Деяким дітям важко сконцентруватися на навчанні, якщо вони не відчувають своєї принадлежності до школи. Найчастіше погана поведінка учня на уроці є результатом відчуття ізоляції та безпорадності. За допомогою асоціальної поведінки учень намагається привернути до себе увагу, якої йому бракує.

Є діти, яким дуже важко відчути свою єдність з іншими. Діти, що мають низьку самооцінку,

сором'язливі та невпевнені в собі, бояться, що розпізнають їхні слабкі сторони. Тому вони уникають інших. Таким дітям потрібен час, аби зрозуміти, що не лише вони «не такі, як усі», що кожна людина є неповторною особистістю, яка має не лише сильні, а й слабкі сторони. У таких випадках учителю знадобиться багато витримки, щоб зуміти вивести дитину зі стану ізольованості та самотності.

- Педагог може дати дітям надію.

Найважливіше завдання педагога – зміцнити віру дітей у те, що вони самі можуть керувати своїм життям. Надзвичайно важливо навчити дітей з надією дивитися в майбутнє. Надія – екзистенціальна настанова, яка допомагає пережити важкі життєві обставини.

- Педагог може навчити дітей співпереживати.

Досягти цього можна, викликавши в дітей інтерес до того, що відчувають і думають інші люди. Ми можемо навчити їх ставити себе на місце іншого, доброзичливо сприймати внутрішній світ людини іншого віку, іншої культури або вихованої в інших сімейних традиціях.

- Педагог може допомогти розвитку особистості дитини.

Якщо ми хочемо, щоб дитина розвивалася і зростала як особистість, не можна допускати, аби вона орієнтувалася лише на наші вимоги. Навпаки, ми повинні допомогти дитині розвиватися відповідно до її внутрішніх цілей та бажань. Зазвичай дітям буває легше усвідомити власні цілі, коли вони виражують їх у своїй творчості: коли вони пишуть, малюють або грають у дитячих п'єсах.

- Педагог може допомогти дітям подолати страхи і стреси.

Для цього необхідно дати дітям можливість розповісти про неприємні для них речі, події, страхи. Уважно вислухати їх, попросити намалювати те, що їх турбує, а потім цей малюнок розірвати і викинути.

- Педагог може допомогти дитині розвинути почуття гумору.

Із цією метою самому вчителеві варто проявляти почуття гумору, демонструючи дітям, що навіть у складних ситуаціях воно допомагає.

На нашу думку, доцільно час від часу проводити заняття, на яких діти розповідали б смішні історії зі свого життя та життя своїх близьких.

- Педагог має можливість допомогти дітям розвинути сильні сторони свого характеру.

Суспільство доволі часто розглядає дітей як майбутніх споживачів, примушуючи їх мати багато бажань та прагнення до їх якнайшвидшого задоволення. Тому, мабуть, найважливіше, що діти можуть отримати в школі та в родині для самостійного життя, – це необхідні соціальні навички та якості особистості. До таких належать, перш за все, навичка співчуття та відповідальність за свої дії. Для закріплення цих навичок потрібно чимало часу, тому чим раніше вчитель почне розвивати їх в учнів, тим більшою буде його впевненість у тому, що ці важливі чесноти діти проявлятимуть навіть у складних життєвих ситуаціях. Відомо, що, раніше чи пізніше, усі діти опиняться у важких умовах переповненого ринку праці, де успіх залежить від здатності працювати в команді, залишаючись при цьому самостійною особистістю. І лише той досягне успіху в житті, хто в складних життєвих умовах не відмовлятиметься від своїх прагнень. Ось чому дуже важливо не лише показати дітям, що ви їх любите, а й вимагати від них відповідального ставлення до своєї поведінки.

Означені завдання можуть здатися надто складними для школи, яку більшість сприймає як заклад, що дає лише знання. Але поруч із навчанням завданням освіти є підготовка дітей до самостійного життя, їх правильна соціалізація. І це завдання має стати найважливішим. Школа має стати противагою суспільству, що побудовано на технологіях і проповідує споживацьку ідеологію. Вона має виховувати толерантність та повагу до інших, допомагати дітям бачити сенс і цінності життя, вказати шляхи, які допоможуть їм жити відповідально і розвивати в собі самостійність та незалежність.

Інтерактивні ігри, що сприяють формуванню в учнів навичок соціального здоров'я (за К. Фопелем):

ВЗВЕСЕЛИСЯ, ДРУЖЕ!

Мета: активізувати увагу дітей та допомогти їм зосередитись. Нею можна скористатися на початку навчального дня, вона підсилює в учнів відчуття єдності.

Зміст гри.

Поставити дітей у широке коло. Кожна дитина має, не згинаючи колін, дотягтися руками до кінчиків пальців ніг. Учитель рахує від 1 до 10. На кожен

рахунок діти поступово піднімають руки все вище, і на рахунок «10» вони мають бути підняті догори. На початку гри, стоячи з піднятими руками, діти можуть відчути втому. Але чим вище будуть підніматися руки, тим бадьорішими вони ставатимуть.

Зверніть увагу учнів на те, у якому положенні опинятимуться їхні руки на кожен рахунок.

Завдання дітям: «А тепер подивимось, чи добре ви запам'ятали, де знаходилися ваші руки на той чи інший рахунок. Я буду називати цифру, а ви підніматимете руки до певного положення».

Запропонуйте дітям 2–3 приклади певного положення рук, поки не переконаєтесь, що вони виконують усі ваші вимоги.

НОВІ ШКІЛЬНІ ПРАВИЛА

Мета: дати дітям можливість спочатку придумати жартівливі шкільні правила, а потім поступово перейти до більш серйозних.

Матеріали: папір та олівці для декількох груп із 2–3 учнів.

Зміст гри.

Завдання дітям: «Об'єднайтесь в групи по 2–3 учні й напишіть кілька жартівливих шкільних правил, над якими ми всі зможемо посміятися. Потім візьміть інший папір і напишіть на ньому декілька правил, яких дійсно слід дотримуватись учням у школі або в класі. Можливо, ви зможете написати невеличкого листа директору школи, у якому буде обґрунтовано необхідність введення цих правил. На цю роботу вам дається 20 хвилин. Тепер покажіть визначені вами правила учасникам інших груп та спітайте їх, що вони про це думають. З'ясуйте, чи підтримають інші учні правила, створені вашою групою».

Запитання до учнів:

1. Яке правило з тих, які ви сьогодні запропонували, найсмішніше?
2. Яке з них є найважливішим та найнеобхіднішим для школи (класу)?
3. Чи вважаєте ви за необхідне брати участь у створенні загальношкільних правил?

ЯК УНИКНУТИ ПОМИЛОК

Діти, що за будь-яку ціну намагаються у своїх діях уникнути помилок, тим самим обмежують свої творчі можливості. Кожна дитина повинна навчитися сама вирішувати, коли і в чому вона не зможе взагалі уникнути помилок, а коли накопичення цього досвіду буде для неї корисним. Не менш важливим для неї є не робити тих помилок, які негативно впливатимуть не лише на неї саму, а й на тих, хто поруч.

Мета: навчити дітей усвідомлювати свої дії та бажання, показати їм, як важливо не боятися помилок.

Матеріали: папір та олівець для кожної дитини.

Зміст гри.

Завдання дітям: Усі ми іноді діємо не досить розумно й правильно. Чи зможете ви згадати який-небудь випадок з вашого життя, коли робили щось неправильно? А чи можете ви собі уявити якусь дурницю, яку б ви із задоволенням зробили, коли б набралися сміливості? І чи є що-небудь безглузде, що ви вже робите, але із задоволенням перестали б робити, якби набралися для цього сміливості? Візьміть папір і запишіть відповіді на ці запитання, які спадають вам на думку (10 хвилин).

А зараз покажіть один одному, що ви написали.

Запитання до учнів:

1. Яка зроблена вами насьогодні помилка є найбезглуздішою?
2. Чи є серед ваших помилок такі, яких ви могли б уникнути?
3. Чи існують люди, які взагалі ніколи не припускаються помилок?

ПІДІЙДИ БЛИЖЧЕ

Це найкраща гра, яка допомагає учням, що грають парами, відчути довіру до іншої людини. Діти мають можливість експериментувати зі своїми відчуттями та з'ясувати, як близько вони можуть допустити до себе іншу людину. Водночас діти мають можливість поспілкуватися без слів, лише за допомогою звуків. Ізоляція мови і зору допоможе дітям відчути нові аспекти спілкування, стати впевненішими в собі й більше довіряти іншим. Більш того, вони навчаться уважно слухати один одного і проводити чітку межу між отриманням і відправленням звукового повідомлення в процесі взаємодії.

Мета: познайомити дітей з невербальними засобами спілкування.

Зміст гри.

Завдання дітям: «Сядьте всі так, щоб виникло велике коло. Ви будете по двоє виходити на середину і ставати на відстані чотирьох метрів один від одного. Потім кожен з вас має зав'язати собі очі і з протяжним

не надто гучним звуком іти назустріч партнеру. Якщо хтось із двох відчує, що інший підйшов до нього зовсім близько, має сказати: «Стоп». Після цього обидва відкривають очі, усі інші дивляться, наскільки близько вони підйшли один до одного». По черзі парами грають усі діти.

Тепер уявіть собі, що ви лежите на цій траві. Вдихніть один раз глибоко-глибоко. Хай ваше тіло стане м'яким і розслабленим.

Неподалік від вас грають маленькі діти, ви чуєте їхній сміх. І раптом... якийсь маленький хлопчик упав біля вас, він плаче. Ви підхоплюєтесь і заспокоюєте хлопчика. Вам хороше від того, що ви можете допомогти іншому. Допоможіть дитині піднятися. Подивіться, чи немає в неї подряпин. Покладіть руку на маленьке плече. Ви відчуваєте, як заспокоюється хлопчик, і у вас виникає приємне відчуття від того, що дитині стало краще. Подумайте, що ви можете зробити для цього хлопчика.

Скажіть собі: «Я вже дорослий(ла) і можу допомогти іншим, а за потреби вони допоможуть мені». А тепер скажіть хлопчику: «До побачення!», – і поверніться з літнього лугу назад до класу. Трохи потягніться, сядьте рівненько, поворушіть пальцями рук і ніг. Зробіть енергійний видих і відкрийте очі.

А зараз об'єднайтесь у пари, візьміть папір і намалюйте разом історію, яка відбулася у вашій уяві».

Запитання до учнів:

1. Що ви відчували, коли йшли із заплющеними очима на звук?
2. Чи було вам важко підходити до іншого із заплющеними очима?
3. Хто із вашої пари першим сказав: «Стоп»?
4. Наскільки близько кожен з вас наблизився до іншого?

Я ДОПОМАГАЮ ІНШИМ

Мета: дати кожній дитині можливість уявити собі, як і чим вона може допомогти іншим людям, на практиці перевірити «золоте правило» етики: якщо ти допомагаєш іншим, то маєш надію, що за потреби допоможуть і тобі.

Матеріали: папір та кольорові олівці для кожної дитини.

Зміст гри.

Завдання дітям: «Чи можете ви пригадати, коли востаннє кому-небудь допомагали? Можливо, ви допомагали вдома своїм рідним? А може, ви пригадаєте випадок, коли допомогли абсолютно незнайомій людині? А тепер пригадайте випадок, коли ви самі потребували допомоги.

Сядьте зручніше і заплющіть очі, зробіть три глибоких вдихи і видихи... А зараз уявіть собі теплий літній сонячний день. Ви на лузі. Трава м'яка, зелена. Сядьте на траву і відчуйте, яка вона прохолодна. Подивіться на небо. Ви бачите, як по ньому пливуть білі пухнасті хмаринки. Спробуйте знайти хмаринку, схожу на якогось звіра. Легкий вітерець жene хмаринки все далі й водночас освіжає ваше обличчя.

Запитання до учнів:

1. Що б ще ви зробили, аби допомогти маленькому хлопчику?
2. Чи відчуваєте ви себе достатньо дорослими для того, щоб допомагати іншим?
3. Що ви можете зробити для своїх рідних такого, що принесло б їм радість і задоволення?
4. Як вам допомагають ваші рідні: батьки, брати, сестри, бабусі й дідуси?
5. Що ви відчуваєте, коли можете комусь допомогти?

Таким чином, запровадження в навчально-виховний процес початкової школи інтерактивних ігор, що формують в учнів навички соціального здоров'я, сприятиме їхній успішній соціалізації у подальшому житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ващенко О., Свириденко С. Як створити школу сприяння здоров'ю. Київ : Шкільний світ, 2008.
2. Гончарова-Горянська М. Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів // Рідна школа. 2004. № 7–8.
3. Лободін В. Здоровье и духовность. СПб. : Комплект, 1994.
4. Полетаєва Н. Научно-практические основы валеологической педагогики. СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2001.
5. Фопель К. Как научить детей сотрудничать? Психологические игры и упражнения: Практическое пособие: В 4 т. М. : Генезис, 2001. – Т. 2.